

7. Наливкин В.П. Краткая история Кокандского ханства. — Казань: Тип. Императорского университета, 1886. — 214 с.

8. Назаров Ф. Записки о некоторых народах и землях Средней Азии. — СПб., 1821. — 98 с.

YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA “ALISHER NAVOIY G‘AZALLARI” MAVZUSINI O‘QITISH

Do‘stova Surayyo Savronovna
O‘zbekiston Respublikasi
Jizzax davlat pedagogika
universiteti
Dotsent, f.f.f.d. (PhD)
tel: 773585588

Annotatsiya. *Ushbu maqolada Eski o‘zbek yozuvi fanidan o‘rin olgan “Alisher Navoiy gazallari” mavzusini o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, dars o‘tish borasida so‘z boradi. Shuningdek, eski o‘zbek yozuvi fanidan “Alisher Navoiy g‘azallari” mavzusi bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlar mazmunini ochishda qo‘l kelishi mumkin bo‘lgan interfaol metodlar xususida so‘z yuritmoqchimiz*

Kalit so‘zlar: *Izofa, arab izofasi, fors izofasi, metod, yozuv, nutq, so‘z, aniqlanmish, aniqlovchi, ta’lim*

Аннотация. В данной статье рассматривается использование современных педагогических технологий при преподавании темы «Газели Алишера Навои», включённой в курс «Староузбекская письменность», а также вопросы проведения учебных занятий. Кроме того, освещаются интерактивные методы, которые могут быть использованы при раскрытии содержания практических занятий по теме «Газели Алишера Навои» в рамках дисциплины староузбекской письменности.

Ключевые слова: *изофа, арабская изофа, персидская изофа, метод, письменность, речь, слово, определяемое, определение, образование.*

Annotation. This article discusses the use of modern pedagogical technologies in teaching the topic “Ghazals of Alisher Navoi” within the course *Old Uzbek Script*, as well as issues related to conducting lessons. In addition, the article examines interactive methods that can be effectively used to reveal the content of practical classes on the topic “Ghazals of Alisher Navoi” in the framework of the Old Uzbek Script subject.

Keywords: *izofa, Arabic izofa, Persian izofa, method, script, speech, word, defined element, defining element, education.*

Eski o‘zbek yozuvi fani hozirgi vaqtda yurtimizdagi oliy o‘quv yurtlarining o‘zbek filologiyasi fakultetlarida mutaxassislik fani sifatida o‘qitiladi. “Eski o‘zbek yozuvi” fani o‘zbek tili va adabiyotining har tomonlama taraqqiy topishida Mahmud Koshg‘ariy, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yugnakiy, Atoiy, Sakkokiy, Lutfiy kabi ilmu fan va adabiyot namoyandalarining xizmati va qoldirgan merosini, ayniqsa Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Muhammadrizo Ogahiy, Boborahim Mashrab, Muqimiy, Furqat kabi o‘nlab mumtoz adiblarimizni umumbashariyat ma’naviy xazinasidan munosib o‘rin olgan o‘lmas asarlarining arab yozuvida yozilgan qo‘lyozmalarini chuqur o‘rganish va ilmiy asosda tadqiq etishga qaratilgan. Talabalarda arab yozuvida o‘qish, yozish ko‘nikmalarini va malakalarini shakllantirish, arab imlosidagi qo‘lyozma, toshbosma gazeta, jumal va ilmiy asarlarni o‘qish, ulardan o‘z faoliyati uchun zarur bo‘lgan axborotlarni olishga o‘rgatish, arab yozuvini joriy imloga tabdili va tahlil qila olishlariga erishishdan iborat.

Eski o‘zbek tili va yozuvi fani hozirgi vaqtda yurtimizdagi oliy o‘quv yurtlarining o‘zbek filologiyasi fakultetlarida mutaxassislik fani sifatida o‘qitiladi. Ushbu maqolada eski o‘zbek yozuvi fanidan “Alisher Navoiy g‘azallari” mavzusidan amaliy mashg‘ulotlar mazmunini ochishda qo‘l kelishi mumkin bo‘lgan interfaol metodlar xususida so‘z yuritmoqchimiz.

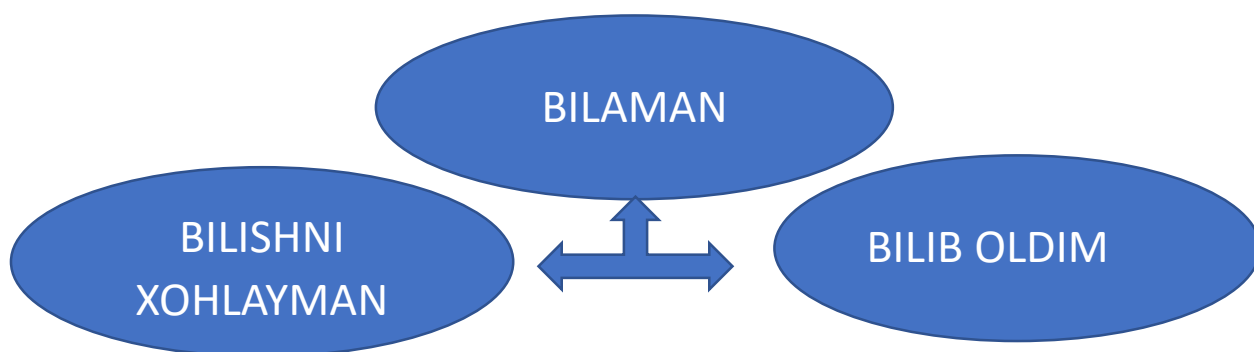
O‘qitishning zamonaviy metodlarini qo‘llash o‘qitish jarayonida yuqori samaradorlikka erishishga olib keladi. ”Zamonaviy o‘qitish texnologiyalari, ular bilan bog‘liq metodik yondoshuvlar esa bo‘lajak o‘qituvchilarda zaruriy bilimlar, muhim qonuniyatlar, ko‘plab fundamental tushunchalarni nisbatan yengil, chuqur va mustahkam shakllantirish uchun qulay sharoit yaratishi shubhasiz”[2.740].

Ta’lim metodlarini tanlashda har bir darsning didaktik vazifasidan kelib chiqib tanlash maqsadga muvofiq sanaladi. Talabalarga “BBB” METODI bilan amaliy mashg‘ulotni boshlash maqsadga muvofiqdir.

“BBB” METODI. “Alisher Navoiy g‘azallari” mavzusi bo‘yicha amaliy mashg‘ulotida – belgilangan mavzu bo‘yicha reja e’lon qilingandan so‘ng,

o‘qituvchi tomonidan ham, talaba tomonidan ham foydalanilsa, maqsadga muvofiq bo‘ladi. Bunda, avvalo, metodni qo‘llashdan maqsad belgilab olinadi. Ko‘zlangan **maqsad:** o‘quvchi va talabalarni nazorat qilish. Talabalarni mashg‘ulotda o‘tilayotgan mavzu bo‘yicha qay darajada ma’lumotga egaligi darajalarini aniqlash, o‘z bilimlarini mustaqil ravishda erkin bayon eta olish, o‘zlarining bilim darajalarini baholay olish, yakka va guruhlarda ishlay olish, yana nimalarni bilishga qiziqayotganliklarini aniqlash shuningdek, o‘z bilimlarini bir tizimga solishga o‘rgatish. Bu metodni barcha amaliy mashg‘ulot darslarida qo‘llash mumkin. BBB usuli (—bilaman, —bilishni xohlayman, —bilib oldim) orqali talaba o‘zini kuzatishi, o‘qituvchi esa darsga baho berishi mumkin. Talaba dars boshida mavzu bo‘yicha nimani bilishini (B1) va yana nimalarni bilishni xohlashini (B2) daftariga yozib qo‘yadi. Dars so‘ngida nimalarni bilib olganligini (B3) qayd qilib qo‘yadi.

Bundan kelib chiqib talabalarning bilim saviyasi aniqlanib borilaveradi.

Shundan so‘ng mavzuni yoritishda reja asosida “KLAster” metodidan foydalanamiz.

“KLAster” METODI. Ushbu metod pedagogik strategiyaning muayyan shakli bo‘lib, u talabalarga ixtiyoriy mavzuda erkin, ochiq o‘ylash bermalol fikrlashi uchun imkon yaratadi. Klaster metodidan foydalanish inson miya faoliyatining ishlash tamoyili bilan bog‘liq ravishda amalga oshadi. Metoddan ko‘zlangan **maqsad:** talabalar mavzu bo‘yicha chuqur va puxta o‘zlashtirgunga qadar fikrlash

faoliyatini bir maromda bo‘lishini ta’minlashdan iborat. Bunda talabalar yakka yoki guruh bo‘lib ishlaydilar.

Talabalar Alisher Navoiyning jadvalda berilgan harflar bilan tugallanuvchi g‘azallarini jadvalga yozib uni tarmoqlantiradilar.

“TUSHUNCHALAR TAHLILI” METODI. Mazkur metod talabalarni mavzu bo‘yicha tayanch tushunchalarni o‘zlashtirish darajasini aniqlash, o‘z bilimlarini mustaqil ravishda tekshirish, baholash, shuningdek, yangi mavzu bo‘yicha dastlabki bilimlar darajasini tashhis qilish maqsadida qo‘llaniladi. Bu metoddan ko‘zlangan **maqsad:** talabalarni mashg‘ulotda o‘tilgan mavzuni egallaganlik va mavzu bo‘yicha tayanch tushunchalarni o‘zlashtirib olganlik darajalarini aniqlash, o‘z bilimlarini mustaqil ravishda erkin bayon eta olish, o‘zlarining bilim darajalarini baholay olish, yakka va guruhlarda ishlay olish, safdoshlarining fikriga hurmat bilan qarash, shuningdek, o‘z bilimlarini bir tizimga solishga o‘rgatish.

Atamalar	Atamalar izohi	Misollar
Alisher Navoiy	O‘zbek tilining asoschisi, adabiyotshunos, tilshunos	“Mezon ul-avzon”
G‘aroyib us-sig‘ar		
Navodir ush-shabob		
Favoyid ul-kibar		
Badoe ul-vasat		

“NUQTAYI NAZAR” METODI (Bu metodni mavzuga moslab o‘zimiz yaratdik). Ushbu metod yakka va kichik guruhlarda qo‘llaniladi. Bu metoddan ko‘zlangan **maqsad**: talabalarda jamoa bilan ishlash mahoratini oshirish, faollikni kuchaytirish, ijodiy yondashuvni oshirish, o‘z imkoniyatlarini ko‘rsatish, qobiliyati va imkoniyatini tekshirish, fanga qiziqish uyg‘otish. Talabalarni fikrlashini va savodxonligini oshirish .

Bunda Alisher Navoiy g‘azallaridan arab yozuvidagi parchalar yozilgan tarqatmalar talabalarga tarqatiladi. Talabalar bayt ichidan izofalarni topib doskadagi jadvalga yopishtiradilar va shu izofani qatnashtirib gap tuzib, doskaga yozadilar.

“BO‘SHLIQNI TO‘LDIRING” METODI (Bu metodni ham mavzudan kelib chiqib o‘zimiz yaratganmiz). Bu metod ham yakka va kichik guruhlarda qo‘llaniladi. Arab yozuvini o‘qiy olishga o‘rgatish va yoza olishlarini tekshirish va lug‘at bilan ishlashga o‘rgatishda qo‘llaniladi. Bu metoddan ko‘zlangan **maqsad**: talabalarda metodlar bilan ishlash mahoratini oshirish, topqirlik va zukkoligini aniqlash, faollikni kuchaytirish, ijodiy yondashuvni oshirish, o‘z imkoniyatlarini ko‘rsatish, qobiliyati va imkoniyatini tekshirish, fanga qiziqish uyg‘otish. Talabalarni fikrlashini va savodxonligini oshirish.

Bunda Navoiy g‘azalllaridan parchalar olinadi va izofalar o‘rni bo‘sh qoldiriladi. Talabalar izofalarni topqirlik bilan o‘rniga qo‘yadilar va ma‘nosini, qaysi tildan kirib kelganini aytadilar. Qaysi g‘azallarni o‘rganib kelish, bu mavzu boshlanishidan avval talabalarga beriladi.

1)

خسته جانينغه دور قاتلا

کیم تمناسیغه قبلسانگ فدا

baloyi jovidon (a+f)- abadiy balo(o‘zb) - بلای جاودان

umri jovidon(a+a)- abadiy umr (o‘zb) - عمر جاودان

2)

ای نوای یئدی خوشدل اول

کیم بودور ارا

- نامه مقصود

- خط آزادلیق

- غم هجران

3)

..... سوال ایتدی اول آی فریادکیم

یوز جوابیم بارو یوق هوشیم دیماگه بر جواب

- درد عشقیمدین

“YOZUVDAN YOZUVGA O‘GIRING”. Talabalar Alisher Navoiyning asarlaridan berilgan ushbu parchalarni lotin yozuviga o‘giradilar. Bu esa talabalarda asarlarni tabdil qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

1.

اولی اتی اسماد اعدول ایماس	او تو - چاغدا ایل آنی عادول یماس
عدالت قه یتکاندا قیلیمیش خدا	اوز آتینی العدل بیر لادا
بو آتیغه کو پرک او چون استما	ایننگ بیر العالمغه بیی نظام

2.

3. هم تى گوک حکمی ميسر انکا
 هم تى تسلیم مسخر انکا
 بویا همايون فری فیروز بخت
 دیر فنا دین چکارا اولغاند خرت
 کوردی عجب عجز ایلا ییپ ره لیتق
 آلیغا توشتی عجب آواره لیتق

3.

چو که سکندر شره تسلیم گیر
 بولدی بهسان ملک کا صاحب زیر
 قالمادی بریر که یوروب المادی بریر قالمادی
 حیط حکمیغه کیر بعبس و بر
 قیبه امرغی تو شوب خشک تر

4.

دیدی قایدین سین ای مجنون گمراه
 دیدی مجنون وطن دین قایدانگاه
 دیدی نیدور سینگا عالمده پیشه
 دیدی عشق ایچا مجنونلوق همیشه
 دیدی بواش دین اولماس کسب
 دیدی کسب اولر بس دور عشق کور

“TESTNI YECHING”. Bunda har bir talabaga 10ta savoldan iborat testlar beriladi va vaqt belgilanadi. Talabalar ushbu testlarni yechadilar. Mavzuni mustahkamlash uchun test ham muhim ahamiyatga ega.

1. Ali Yazdiy haqida kimning qaysi asarida ma'lumot berilgan?

- A. “Boburnoma”da
- B. ”Majolis un nafous” asarida
- C. “Farhod va Shirin”da
- D. “Layli va Majnun”da

2. “Boburnoma” so‘zining arab yozuvida to‘g‘ri yozilganini toping.

بابر نامه

بابور نامه

بیر نامه

بابورناما

3. “Farhod va Shirin”ni arab yozuvida to‘g‘ri yozilganini toping

فرهاد و شیرین

فرحاد و شرین

فرخاد و شرین

قرهاد و سیرین

4. “Matlab” so‘zining anglatgan ma’nosi qanday?

A. Tolib

B. O‘quvchi

C. Istalgan, talab qilingan narsa

D. O‘qituvchi

5. yulduz so‘zi qaysi qatorda to‘g‘ri yozilgan?

A. یولدوز

B. یوولدووز

S. یلدز

D. یولدز

6. adabiy so‘zi qaysi qatorda to‘g‘ri yozilgan?

A. أدبی

B. ادبی

S. اددبی

D. ادابی

7. oydin so‘zi qaysi qatorda to‘g‘ri yozilgan?

A. آیدین

B. ایدین

- S. آيىديين
D. ايدين

8.non so‘zi qaysi qatorda to‘g‘ri yozilgan?

- A. نان
B. نآن
S. نوان
D. نان

9.“Oshiq” so‘zi to‘g‘ri yozilgan so‘zni toping.

- A. عاشق
B. آشق
C. آشيق
D. عشق

10. Shaxsan, jismonan, tasodifan so‘zlari to‘g‘ri yozilgan qatorni toping.

- A. تصادفاً جساماناً شخصاً
B. جصمانان طصادفاً
C. جصمانان شخصان طصادفاً
D. طصادفاً جصماناً شخصاً

Xulosa qilib aytganda, Eski o‘zbek tili va yozuvi fanida Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi shoirlar ijodidan namunalar o‘rganilganda, talabalarda mumtoz adabiyotga bo‘lgan muhabbat uyg‘onadi, arab yozuvida yozilgan asarlarini o‘qish, yozish orqali asl manba bilan tanishadilar. ”Hozirgi vaqtda ta’lim jarayonida o‘qitishning zamonaviy metodlari keng qo‘llanilmoqda. An’anaviy dars shaklini saqlab qolgan holda uni ta’lim oluvchilar faoliyatini faollashtiradigan turli-tuman metodlar bilan boyitish ta’lim oluvchilarning o‘zlashtirish darajasi o‘sishiga olib keladi”[3.566-571]. “Alisher Navoiy g‘azallari” mavzusini yoritishda ham yuqoridagi metodlardan foydalanilsa, dars samaradorligi oshadi va talabalar amaliy mashg‘ulotlarda zerikmaydi, o‘z ustida ishlashga majbur bo‘ladi hamda o‘zini o‘zi baholaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ashirboyev S. Azimov I, Rahmatov M. G‘oziyev A. Eski o‘zbek tili va yozuvi hraktikumi. -Toshkent. Ijod, 2006
2. Buranova Sh. Zamonaviy dars va unga qo‘yiladigan talablar. “Turkiy xalqlar filologiyasida fundamental tadqiqotlar va innavatsion ta’lim texnologiyalari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi.Nukus davlat pedagogika instituti. -Nukus, 2022. B.740
3. Do‘stova S. Fors izofasi mavzusini o‘qitishda zamonaviy pedagogic texnologiyalardan foydalanish. Сборник научных трудов международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы сопоставительного языкознания, сравнительного литературоведения и перевода». Навоий педагогический институт. 22 декабря, 2022 год. Стр.566-571.
4. Иброҳимов Н. Юсупов М. Араб тили грамматикаси.- Toshkent. 1997.
5. Исҳоқов Ф. Эски ўзбек тили ва ёзуви.-Тошкент. Ўқитувчи, 1995.
6. Жуманиёзов Р. Эски ўзбек ёзуви.Тошкент.Ўқитувчи,Тошкент.1989.

ZAMONAVIY TA’LIMDA INNOVATION STRATEGIYALAR VA ILG‘OR PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI.

Ibragimova Mayram G‘ulomovna

Qo‘qon DU texnologik ta’lim
va kutubhonashunoslik
kafedrası dotsenti.

Jo‘raboyeva Sadoqatbonu Ilyosbek qizi

Qo‘qon DU texnologik ta’lim
talabasi

Аннотация.

В данной работе рассматривается значение инновационных подходов и педагогических технологий в современной системе образования. Освещаются теоретические основы внедрения новых методов и технологий в учебный процесс, а также их влияние на уровень знаний обучающихся, развитие